

Торайғыров университетінің
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛ

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
Торайғыров университета

**ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТІНІҢ
ХАБАРШЫСЫ**

Филологиялық сериясы
1997 жылдан бастап шығады

**ВЕСТНИК
ТОРАЙҒЫРОВ
УНИВЕРСИТЕТА**

Филологическая серия
Издается с 1997 года

ISSN 2710-3528

№ 3 (2020)
Павлодар

НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ ТОРАЙГЫРОВ УНИВЕРСИТЕТА

Филологическая серия

выходит 4 раза в год

СВИДЕТЕЛЬСТВО

О постановке на учет, переучет периодического печатного издания,
информационного агентства и сетевого издания

№ KZ30VPYU00029268

выдано

Министерством информации и общественного развития
Республики Казахстан

Тематическая направленность

публикация материалов в области лингвистики, и языкознания

Подписной индекс – 76132

Бас редакторы – главный редактор

Жусупов Н. К.

д.ф.н., профессор

Заместитель главного редактора

Анесова А. Ж., доктор *PhD*

Ответственный секретарь

Уайханова М. А., доктор *PhD*

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

Дементьев В. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Еспенбетов А. С., *д.ф.н., профессор*

Трушев А. К., *д.ф.н., профессор*

Маслова В. А., *д.ф.н., профессор (Белоруссия)*

Пименова М. В., *д.ф.н., профессор (Российская Федерация)*

Баратова М. Н., *д.ф.н., профессор*

Аймухамбет Ж. А., *д.ф.н., профессор*

Шапауов Ә. Қ., *д.ф.н., профессор*

Шокубаева З. Ж., *технический редактор*

За достоверность материалов и рекламы ответственность несут авторы и рекламодатели

Редакция оставляет за собой право на отклонение материалов

При использовании материалов журнала ссылка на «Вестник Торайгыров университета» обязательна

<https://doi.org/10.48081/OMHW9141>**А. Т. Қожахметова, А. Алдабердіқызы**

Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан қ.

**ОҚЫТУ ҮРДІСІНДЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕСІМ
ДАҒДЫЛАРЫН БАҒАЛАУ ӨЛШЕМДЕРІ**

Берілген мақалада ағылшын тіліндегі ауызекі сөйлеу маңыздылығы қарастырылған. Сондай-ақ, сөйлеу дағдыларын бағалау барысында оқытушылардың тест жүйесін жиі қолдану қажетсіздігі айтылады. Мақалада оқытушыларға көмек ретінде сөйлеу дағдысын бағалау үшін қолданылатын бағалау өлшемдері сипатталған: біз білім алушылардың ағылшын тілінде сөйлеуге қабілетін бағалағанда нені қарастыруымыз қажет? Мақала алдымен мұғалімдер ауызекі сөйлеуді бағалауда қолданатын өлшемдер шеңберімен, және бағалаудағы рубриканы қалай құруға болатындығын қарастырады. Білім алушылардың шет тілін оқып үйренуін бағалау мәселелерін қарастыру қазіргі таңдағы түбегейлі өзгерістерге байланысты, оқу тәжірибесінде де, әдістеме ғылымында да ерекше маңызға ие. Сол себепті, келесі пайымдар негізінде сөйлеу дағдыларын бағалауға ерекше көңіл бөлінеді: біріншіден, коммуникативтік дағдылар ағылшын тілін оқытудың негізгі көрсеткіштерінің бірі болып саналады; екіншіден, оқыту тәжірибесінде ауызекі сөйлеу дағдыларын бағалау мәселесі қалыптасып келеді. Оқытушылардың басым көпшілігінде мұндай бағалауда біршама тәжірибе жинақталған. Алайда, ағылшын тілінде ауызекі сөйлеу дағдыларын бағалау, әсіресе барлық оқу кезеңіндегі қорытынды бағалау бұл қазіргі заманғы білім беру жүйесінің шешімін қажет ететін белгілі бір дәрежеде жаңа мәселеге ие.

Кілтті сөздер: ауызекі сөйлеу, сөйлесім дағдылары, бағалау өлшемдері, коммуникация, бағалау шкаласы, рубрика.

Кіріспе

Ауызекі сөйлеуді жақсы білетін, сондай-ақ шет тіліндегі әдебиеттермен жұмыс істеуге дайындалған мамандарға қажеттілік артып келеді. Бұл шет тілдерін оқыту тәжірибесіндегі елеулі өзгерістерге ықпал етеді, мұнда коммуникативті әдіс үстемдік ететін тәсілге айналады, білім

алушыларбірінші сабағынан бастап өздері үйренетін тілде сөйлесуді үйренеді. Сөйлеу дағдыларын бағалау, әсіресе мемлекеттік білім беру стандарты ұсынған оқудың барлық кезеңі үшін белгілі бір дәрежеде жана болып табылады. Сондықтан, бағалау мәселелерін шет тілінде зерттеу бүгінгі таңда ерекше өзекті болып табылады. Минималды талаптардың бірлігі отандық әдістеме үшін жана болып табылатын сөйлеуді оқытуды бағалаудың объективті нысандары мен әдістерін құруды талап етеді. Сонымен бірге, сөйлеу дағдыларын бағалау мәселелері жеткілікті дамымағандығын мойындау керек: бірқатар теориялық сұрақтар қарастырылмаған, тестілеудің ерекшеліктері нашар ашылған [1, 5-8]. Сондықтан бұл мәселені қарастыру теориялық және іс-тәжірибелік жағынан оқытушыларға арналған әдістемелік нұсқаулығын құрастырудың бастапқы нүктесі бола алады.

Зерттеудің нысаны: ағылшын тілі сабағында оқушылардың сөйлеу дағдыларын бағалау үрдісі.

Зерттеудің пәні: ағылшын тілі сабағында оқушылардың сөйлеу дағдыларын бағалаудың объективті өлшемдері.

Мақсаты: оқыту үдерісінде оқушылардың ауызекі сөйлеу дағдыларын бағалаудың объективті өлшемдерінанықтау.

Міндеттері:

- оқушылардың ағылшын тілінде коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырудағы бағалаудың маңыздылығын қарастыру;

- ағылшын тілінде сөйлеу дағдыларын бағалаудағы қиындықтарды анықтау;

- ағылшын тілінде сөйлеу дағдыларын бағалаудың объективті бағалау өлшемдерін анықтау;

- оқушылардың коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыруды бағалауға арналған тапсырмаларды қарастыру.

Зерттеудің әдістері мен нәтижесі: Мақсат пен міндеттерге сәйкес біз келесі әдістерді қолдандық: теориялық - талдау (зерттеу сұрақтары бойынша лингвистикалық, психологиялық, педагогикалық, әдістемелік әдебиеттерге аналитикалық шолу); синтез (теориялық материалды сипаттау, синтездеу); түсіндіру (түсіндіру, салыстыру);

Ауызша сөйлеу үрдісі күрделі үрдістердің бірі болып табылады. Себебі, біршама жағдайлар мен факторларды талап етеді. Е. А. Смирнова сөйлеу коммуникациясын дамытудың қажетті жағдайларына тікелей қарым-қатынастың табыстылығы немесе табыстылығының болмауы екенін атап өттеді [2, 34]. Дегенмен де, бүгінгі таңға дейін бақылаудың материалдық объектісін шешу мәселесіне нүкте қойылмады. Бұл бағытта И. Л. Бим коммуникативтік құзіреттілік деңгейі бойынша оқушылардың сөйлеу

әрекетін және шет тілінде сөйлеу дағдысын қалыптастырудағы ілгерілеуді толық бақылап, түзету жұмыстарын жүргізді [3, 3].

Қазіргі таңда сөйлеу дағдыларын бағалау біршама артта қалып отыр. Мұғалімдердің көпшілігі «егер сіз ауызша сөйлеуді ынталандырғыңыз келсе, онда ауызша сөйлеу қабілетін сынап көріңіз» деген пікірді ұстанады [4, 44]. Мұғалімдер сөйлеу дағдысын бағалаудың дұрыстығына сенімсіздік көз қарас танытады. Мұндай мәселелерге: уақыт тапшылығы, ауызекі сөйлеуді тексеруге арналған құралдарды табудың тәжірибелік мәселесі; өнімді және жүйелі сөйлеу тапсырмаларын жобалау мәселесі; дәйекті болу мәселесі. Сондай-ақ бағалау кезінде қандай өлшемдерді қолдану керектігін анықтау - тағы бір мәселе болып табылады. Топтық пікірталас, монологтық және диалогтық тілдесім сияқты түрлі сөйлеу әрекеттерінде оқушыларға әртүрлі талап қойылады. Сөйлеу әрекеттері дайындықтың әртүрлі деңгейлерін талап етеді, және оқушылардың қаншалықты деңгейде орындағанын бағалау үшін бағалау өлшемдері тиімді қолданылуы керек [5]. Бен Найт ауызша сөйлеуді бағалаудың келесі өлшемдерін ұсынады: грамматика, лексика, айтылым, сөйлеудің еркіндігі, қарым-қатынас дағдылары, лингвистикалық дағдылар, тақырыпты менгеру. Зерттеушінің пайымы бойынша жоғарыда атап өтілген бағалау өлшемдері қолдануға тиімді, алайда әр бір жеке тапсырмаға барлық бағалау өлшемдерін қолдану шарт емес [6]. Айтылым, лексика, грамматика, коммуникация, қарым-қатынас және еркін сөйлеу - оқушының жалпы сөйлеу қабілетінің белгілері болып табылады.

Айтылым: Тіл үйренудің негізгі сапасы. Оқушылар айтылып отырған сөйлем түрлеріне дұрыс жазылуды қолдана ма? Олар сұрақтың қосылуы сөйлемнен өзгеше екенін біле ме? Оқушылардың айтылымын бағалау кезінде мұғалімдер нақты айтылған сөздерді, әдеттен тыс орфографиялардың тиісті айтылымдарын, ассимиляция мен интонацияны қысқартылымдарды айтылымын тыңдауы қажет.

Лексика: Оқытушы оқушының танымдық сөздік қорын ынталандыруды көздеуі қажет. Сол себепті оқушылардың сөздік қор деңгейін бағалау тиімді [7, 147]. Олар осы сіз үйреткен нақты сөздік қорын қолданып жатыр ма? Өздері сөйлеп отырған контекстке сәйкес сөздік қорды қолдана ма? Оқушылардың сөздік қор деңгейін бақылап, қаншалықты деңгейде қолдаусыз сөзді жеткізе алатындығына сәйкес деңгейлерін анықтауға болады.

Грамматика: Грамматика әрдайым шет тілін оқытудағы маңызды мәселе болып қала береді. Оқушылар сөйлеу әрекетінде сіз үйренген грамматикалық құрылымдар мен құралдардың қолдануын бақылап тыңдай біліңіз. Олар сөйлеу әрекетінде бірнеше шақтарды қолдана алады ма? Сөйлемдегі сөз тәртібі дұрыс па? Мұның бәрі маңызды грамматикалық мәселелер болып табылады, сондықтан тиімді баяндамашы оларды өз тілінде сәтті қолданады.

Коммуникация: Оқушы грамматика мен айтылыммен күресе алады, бірақ ол өзі білетін тілмен байланыс жасауда қаншалықты шығармашыл бола алады? Оқушылардағы коммуникацияны бағалау дегеніміз олардың ойларын түсіну үшін олардың білетін тілді шығармашылық тұрғыдан қолдануын қарау. Кейбір оқушылар лексикалық және грамматикалық деңгейінің төмендігіне қарамастан тамаша коммуникациялық қабілетке ие, ал деңгейі жоғары оқушы тілдесімде жүйелі сөйлесе алмауы мүмкін, сондықтан коммуникация деңгейі төмен болады. Бұл тараптан оқытушы оқушылардың тілдік шеберлігінің жетіспеуіне қарамастан олардың өз ойын білдіруіне кедергі жасамауы тиіс [8, 159].

Өзара әрекеттесу: Шет тілінде – нені айтатынынды білу бұл бір нәрсе, басқалармен қарым-қатынас жасай білу – бұл екінші нәрсе. Оқытушы оқушылардың бір-бірімен тілдесім әрекетін бақылауы қажет. Олар сұрақтарды түсініп, жауап бере алады ма? Әңгіме барысында тиісті жауаптар қайтара алады ма? Мұның бәрі өзара әрекеттесу элементтері және ағылшын тілінде нақты және тиімді қарым-қатынас жасау үшін қажет. Тиімді өзара әрекеттесу қабілеті бар оқушы сұрақтардың мазмұнын түсініп жауап бере алады.

Сөйлеудің еркіндігі: Оқушыларға ауызша сөйлеу қаншалықты ыңғайлы? Сөздер қаншалықты деңгейде оңай жеткізіледі? Білім алушының сөйлеуінде үлкен үзілістер мен олқылықтар бар ма? Ауызекі сөйлеу басқа тілдік дағдылармен бірдей деңгейде дамымайды. Сіз өте жақсы грамматиканы біле тұра, бірақ әлі де еркін сөйлей алмайсыз. Ауызекі сөйлесуде өзіндік ойды еркін жеткізе алу сөйлеуді бағалау кезінде маңызды өлшемдердің бірі болып табылады.

Сөйлеу әрекетіне бағытталған тапсырмалар. Бағалау үшін қандай сөйлеу тапсырмалары бар? Кәдімгі сыныптық жұмыста: ұсынылған суретті сипттау; рөлдік ойындар; ауызша баяндамалар; құрылымды сұхбат; құрылмаған сұхбат; жұптық, топтық жобалау жұмыстары туралы ақпараттар алмасу. Егер сіздің уақытыңыздың тапшылығына сай «бір мұғаліммен үш оқушы» әрекеті бағалаудың өте жақсы тәсілі болып табылады, яғни өзара әрекеттесуге мүмкіндік беретін топтық тапсырмалар жиынтығын ұсыну арқылы бақылау және бағалау [9].

Сөйлеуді бағалау шкаласын қолдану. Мұғалімдер рубрикамен, әртүрлі өлшемдері бар кестелермен және бағалау шкаласымен бағалау ұғымымен таныс. Жоғарыда атап өтілген сөйлеуді бағалау өлшемдерін тандап, оларды парактың сол жағына жазыңыз. Содан кейін беттің жоғарғы жағына бағандар санын жасаңыз. Төрт – ең оңай, егер бұл сіздің алғашқы рубрикаңыз болса. Бұл бағандар оқушылардың шеберлік деңгейлерін көрсетеді. Әр өлшемдер бойынша төрт деңгейдің әрқайсысында оқушы қандай деңгейге

ие болатындығын анықтаңыз. Мысалы, рубрикада қораптарды белгілеудің ең қарапайым әдісі: «жоғары нәтижеге ие, орташа нәтижеге ие, нәтижеге шамалы сәйкес келеді, нәтижеге сәйкес келмейді». Әр нөмірге оқытушы немесе бағалаушы сөйлеудің қандай элементтерін іздеуі керек екенін түсіндіретін дескриптор беріледі [10,139–169].

Қорытынды

Жоғарыда айтылғандарды түйіндей келе, білімді меңгеру үрдісін тиімді басқару және ауызша сөйлеу дағдыларын меңгеру деңгейін сапалы бағалау үшін объективті көрсеткіштер негізінде тәуелсіз бағалау жүйесі қажет. Мұғалімдер үшін жиі кездесетін мәселе - бір сыныпта көптеген оқушы болған кезде сөйлеуді бағалау шындыққа жанаспайтын сияқты. Сол себепті, өлшемдерлер тізімімен үлкен топты бағалау әлдеқайда оңтайлы. Сыныпқа не істейтіндігіңізді түсіндіріп, келесі үш-төрт рет сөйлеу тапсырмаларын (мысалы, оқушылар жұпта немесе топта жұмыс істейді) қойсаңыз, әртүрлі топтарды тыңдап, бірнеше сабақ бойынша бағалауды кеңейтіңіз, тыңдаңыз және әр түрлі тапсырмалар бойынша бағалауыңызды түзетіңіз. Оқытушылар оқушылардың сөйлеу әрекетін тоқсан бойы бақылап, тыңдап және бағалау өлшемдерін объективті қолданудың нәтижесінде олардың осы салаларда қаншалықты деңгейге жақсарғанына куә бола алады.

Пайдаланған деректер тізімі

1 **Миролюбова, А. А.** Вопросы контроля обученности учащихся иностранному языку. – Обнинск : Титул, 2001. – 79 с.

2 **Смирнова, Е. А.** Формирование коммуникативной компетентности Теория и практика проблемы : Монография. – Шуя : Издательство «Весть», 2006. – 132 с.

3 **Бим, И. Л.** К проблеме уровня обученности иностранным языкам выпускников полной средней школы. –1998. – С. 3–4.

4 **Hughes, A.** Testing for language teachers. – Cambridge: Cambridge University Press, 1989. – 176 p.

5 **Климентенко, А. Д.** Контроль в обучении иностранным языкам учащихся средних профессиональных учебных заведений. – М., 1979.

6 **Knight, B.** Assessing speaking skills : a workshop for teacher development In ELT Journal. – 1992. – Vol. 46. № – 3. – p. 294–302.

7 **Шатилов, С. Ф.** Методика преподавания немецкого языка в средней школе : Учебник для студентов педагогических институтов. – М : Просвещение, 1986. – 147 с.

8 **Пассов, Е. И., Царьков В. Б.** Коммуникативные концепции обучения. – М. : Высшая школа – 1993. – 159 с.

9 **Заремская С. И., Слободчиков, А. А.** Развитие инициативной речи студентов. – М., 1983. – 201 с.

10 **Luoma, S.** Developing speaking tasks. In *Assessing speaking*. – Cambridge: CUP, 2004. – P. 139–169.

References

1 **Miroljubova, A. A.** Voprosy` kontrolya obuchennosti uchashhixsya inostrannomu yazu`ku. [Questions of control of students' foreign language learning] – Obninsk : Title, 2001. – 79 p.

2 **Smirnova, E. A.** Formirovanie kommunikativnoj kompetentnosti. Teoriyai praktika problemy`. [Formation of communicative competence. Theory and practice of the problem.]. – Monograph. – Shuya : Publishing house «Vest», 2006. – 132 p.

3 **Bim, I. L.** K probleme urovnya obuchennosti inostranny`m yazu`kam vy`pusknikov polnojsrednej shkoly`. [On the problem of the level of foreign language training of graduates at secondary school]. 1998. – P. 3–4.

4 **Hughes, A.** Testing for language teachers. – Cambridge : Cambridge University. Press, 1989. – 176 p.

5 **Brejgina, M. E., Klimentenko, A. D.** Kontrol` v obuchenii inostranny`m yazu`kam uchashhihsya srednihprofessional`ny`h uchebny`h zavedenij. [Control in teaching foreign languages to students of secondary vocational educational institutions]. – М., 1979.

6 **Knight, B.** Assessing speaking skills : a workshop for teacher development. In *ELT Journal*. – 1992. – Vol. 46, № 3. – P. 294–302.

7 **Shatilov, S. F.** Metodika prepodavaniya nemeckzogo yazu`ka v srednej shkole. [Methods of teaching German at secondary school]. – Moscow : Education, 1986. – 147 p.

8 **Passov, E. I., Tsarkov V. B.** Kommunikativny`e koncepczii obucheniya. [Communicative teaching concepts.]. – Moscow : Higher school. – 1993. – 159 p.

9 **Zaremskaya, S. I., Slobodchikov, A. A.** Razvitiieinicziativnoirechistudentov. [Zaremskaya S.I., Slobodchikov A. A. Development of students' initiative speech.]. – М., 1983. 201p.

10 **Luoma, S.** Developing speaking tasks. In *Assessing speaking*. – Cambridge : CUP, 2004. – P. 139–169.

Материал 18.09.20 баспаға түсті.

А. Т. Кожакметова, А. Алдабердіқызы

Критерии оценивания говорения на английском языке в процессе обучения

Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева,
Республика Казахстан, г. Нур-Султан.
Материал поступил в редакцию 18.09.20.

В данной статье навыки устной речи являются важной частью обучения английскому языку. Трудности в оценке устных навыков часто приводят к тому, что учителя используют недостаточные устные опросы, тесты, или даже не оценивают навыки говорения. В данной статье описываются критерии оценки используемые для оценки навыков устной речи в помощь учителям. В вопросе устной оценки на что нам следует обращать внимание? В статье рассматривается вопрос о том, как учителя могут построить рубрику в соответствии с критериями используемыми для оценки речи. Рассмотрение проблем контроля обученности учащихся иностранному языку приобретает особую важность в связи с коренными изменениями, в практике преподавания, так и в методической науке. Особое внимание оцениванию речевых умений обусловлено следующими соображениями. Во-первых, именно коммуникативные умения являются основным показателем обученности учащихся иностранному языку. Во-вторых в практике все еще преобладает оценивание коммуникативных навыков, и у учителей имеется значительный опыт подобного контроля. Контроль же коммуникативных умений, особенно итоговый, является в известной мере новым.

Ключевые слова: говорение, коммуникативные навыки, критерии оценки, коммуникация, шкала оценки, рубрика.

А. Т. Kozhakhmetova, А. Aldaberdykyzy

Assessment criteria of speaking skills in the learning process

L. N. Gumilyov Eurasian National University,
Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan.
Material received on 18.09.20.

In this article, speaking skills are the most important part of English foreign language teaching, and yet the problems in assessment of oral skills often lead teachers into using insufficient oral tests or even not evaluating speaking skills. This article outlines assessment criteria used to evaluate

learners speaking skills to help teachers with the issue of oral assessment in the learning and teaching process. What should we look for when we evaluate learner's ability to speak English? The article represents the range of criteria that teachers use in such evaluation and creation of rubrics. Particular attention should be paid to the following considerations. Firstly, it is communication skills that are the main indicator of students' learning a foreign language. Secondly, in practice, the assessment of communication skills still prevails, and teachers have significant experience of such assessment. However, the assessment especially the final evaluation, is to a certain extent new.

Keywords: speaking, communicative skills, assessment criteria, communication, assessment scale, rubric.

Теруге 30.09.2020 ж. жіберілді. Басуға 14.10.2020 ж. қол қойылды.

Электронды баспа

2,23 Мб RAM

Шартты баспа табағы 28,8. Таралымы 300 дана. Бағасы келісім бойынша.

Компьютерде беттеген: А. Елемесқызы

Корректор: А. Р. Омарова

Тапсырыс № 3710

Сдано в набор 30.09.2020 г. Подписано в печать 14.10.2020 г.

Электронное издание

2,23 Мб RAM

Усл. печ. л. 28,8. Тираж 300 экз. Цена договорная.

Компьютерная верстка: А. Елемесқызы

Корректор: А. Р. Омарова

Заказ № 3710

«Toraighyrov University» баспасынан басылып шығарылған

Торайғыров университет

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

«Toraighyrov University» баспасы

Торайғыров университет

140008, Павлодар қ., Ломов к., 64, 137 каб.

67-36-69

e-mail: kereku@tou.edu.kz

www.vestnik.tou.edu.kz